שני לוחות הברית — אות ל' לב טוב

לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי (תהלים נא, יב). דע כי הלב הוא מקור החיים ניתן באמצע הגוף, והוא נגד בית קדשי הקדשים שהוא נקודה אמצעית לעולם, וכדאיתא בזוהר פרשת שלח (ח"ג קסא, א) זה לשונו, תא חזי כד ברא הקדוש ברוך הוא בר נש בעלמא, אתקין ליה כגוונא עילאה יקירא, ויהיב ליה חיליה ותוקפיה באמציעותא דגופא, דתמן שריא ליבא דהוא תוקפא ומזונא דכל גופא, ומתמן אתון כל גופא, וכל אינון שייפין דגופא מתמן אתזנו, והא לבא אחיד ואתקף באתר עילאה דלעילא דאיהו מוחא דרישא דשארי לעילא ואחיד ביה והא אתקשר בדא כו'. ע"ד כך הוא, כד ברא הקב"ה עלמא, אסדר לימא דאוקינוס דאסחר כל ישובא דעלמא, וישוב דכל ע' אומין כולא אסחר לירושלים, וירושלים באמצעיתא דכל ישובא שריא, והוא אסחר להר הבית, והר הבית אסחר לעזרות ישראל, ואינון עזרות סחרן ללשכת הגזית דתמן סנהדרי גדולה יתבין, ותנינן (יומא כה, א) אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לחודייהו, ולשכת הגזית אסחר לבית האולם, והאולם להמזבח, והמזבח אסחר להיכל, וההיכל לבית קודש הקדשים דתמן שכינה שריא וכפורת וארון, והכא הוא לבא דכל ארעא ועלמא, ומהכא אתזנו כל אינון אתרי דישיבא דאינון שייפי גופא, ולבא אתון ממוחא דרישא ואתאחיד דא בדא, הדא הוא דכתיב (שמות טו, יז) מכון לשבתך פעלת, כגוונא דא לעילא לעילא כו':

היוצא מדבריו, כמו שהשכינה שורה בקודש קדשים ששם ארון ולוחות וכרובים וקודש קדשים, והוא מרכז האמצעית שממנו נזונים כל שייפי, דהיינו כל ישובא, וקודש קדשים שלמטה מכוון נגד הראש, דהיינו שלמעלה. כן הלב באמצע גוף האדם שולח חיות ומזון לכל אבריו, ואתקשר בראש. ובתיקונים (תקון ז' דף קלז, א) אמרו, שעל כנפי ריאה נאמר (שמות כה, כ) והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת. על הכפורת, דא כפורת דליבא. קודש קודשא, דא לבא, עד כאן. ובמקום אחר אמרו בתקונים (תקון כ"ה דף ע, א) ארונא דספר תורה, דא כיסא דליבא, ואיהו נור דליק. ואי לאו כנפי ריאהי דיאהו נשבין עליה, הוה לבא אוקיד כל גופא, וההוא נורא דאיהו דדם דערקין דלבא רוחא נשיב בערקין דדמא, וכולהו מתנהגין אבתריה, ודא הוא דכתיב (יחזקאל א, יב) אל אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו וגו', עד כאן לשונם:

ובארו במקום אחר, כי משכן הנשמה במוח, רוח בכנפי ריאה, ונפש בלב. וכבר נודע כי נשמה בבינה, רוח בתפארת, נפש במלכות. וכן כנפי ריאה חמשה אוני, ועם הוורדא הם ששה, נגד ו' שבשם. והלב הוא מלכות כמבואר בכל מקומות, על כן צריך הלב להיות תמיד קודש קדשים שישרה בו השכינה, כמו שכתוב (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. לא אמר בתוכו, אלא בתוכם, דהיינו בקדש קדשים שהוא הלב, כי פי התעוררות הלב בא התפשטות לכל המדות והנהגות. וזהו (יחזקאל א, יב) אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו, ונחה עליו רוח ה' ע"י התורה והמצות והמדות. ואם לאו ח"ו הרוח הקודש הזה מסתלק ורוח סרה נכנס בו, בר מינן:

וזה לשון ראשית חכמה, עוד אמרו בגמרא נדרים (כ, ב) וילקוט (שמעוני שלח רמז, תש"נ) בפירוש הפסוק (במדבר טו, לט) ולא תתורו אחרי לבבכם, מכאן אמר ר' נתן אל ישתה אדם בכוס זה, ויתן עיניו בכוס אחר. אמר רבא לא נצרכה אלא אפילו ב' נשיו. דבר אחר, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, מגיד שהעינים הולכות אחר הלב. או הלב אחר העינים. אמרת והלא יש סימא שעושה את כל התועבות שבעולם, הא מה תלמוד לומר ולא תתורו, מגיד שהעינים הולכות אחר הלב. ואמר עוד לקמי' (ילקוט שמעוני שם) לבא ועינא תרי סרסורי דחטאין. לא תתורו וגו', תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצרנה (משלי כג, כו), אמר הקב"ה הן יהבת לי לבך ועיניך אנא ידענא דאת לי, עכ"ל:

הרי מבואר היות הלב מקור לכל המדות, אם לטוב אם להיפכו. ולכן הפסוק מקדים הלב לעינים ולא תתורו אחרי לבבכם, ואח"כ עינים. וכן תנה בני לבך לי ועיניך כו'. ולדעת רז"ל שאמרו, הן יהבת לי לבך ועיניך, צר לומר שפשט הכתוב הוא תנה בני לבך לי ועיניך וכאן פסיק טעמא, ובזה דרכי תצרנה. והטעם שלא אמר הכתוב תנה בני לבך ועיניך לי, מפני שהלב היא עיקר כמבואר במאמר שאמר שהעינים הולכות אחר הלב, עכ"ל ראשית חכמה:

והא דאמרו רז"ל במקום אחר (ב"ר י, ב) העין רואה ולב חומד כו', דמשמע דהלב הולך אחר העינים. זו הראיה גופא שעיניו משוטטות בכל, בא מן הלב, וכמו שרמוז במקום אחר (ע"ז כח, ב) שורייני דעינא בלבא תליא, ואח"כ בהתגברות חמדת הלב, מוסיף ראיה וחופש כל חדרי בטן. ומאחר שכבר הוזכר כי הלב קודש קדשים, ושורייני דעינא בלבא תליא, תמצא שני אישון בשני עיניו צורות אדם להנה, הם ממש כשני הכרובים שהיו כצורות תינוקות, וכן נקראים אישון מלשון איש, רק על קטנותם אומר אישון המורה על הקטנות:

הרי לך שהלב הוא שורש ומקור מן הכל, ועל כן הסכים רבן יוחנן בן זכאי ואמר (אבות ב, ט) רואה אני את דברי ר"א בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם, שאמר לב טוב כו':

כי הנה כל המדות קנאה ותאוה וכבוד הם בלב, ויש בו דעות רבות מהמדות טובות ורעות. הגאוה והענוה, הזכרון והשכחה, היגון והשמחה, הבושת והעזות, האהבה והשנאה, הרחמניות והאכזריות, הנדיבות והציקנות, הכעס והרצון והחרטה, וכאלה רבות, וכן הרבה דברים מסורים ללב, שעליהם נאמר (ויקרא יט, יד) ויראת מאלהיך. על כן התפלל דוד (תהלים נא, יב) לב טהור ברא לי אלהים. ומחויב לראות תמיד שיהיה הקודש קדשים נשאר בקדושתו, שיהיה מדור לשכינה לקיים מה שנאמר (שמות כה, ח) ושכנתי בתוכם. ואם ח"ו מטמא את הלב שיהיה לב חורש און, אז הוא מכניס סמל בהיכל לפני ולפנים, ואמרו רז"ל הלשון קולמוס הלב, ודובר שקרים לא יכון נגד השכינה, כן בלב כתיב (תהלים טו, ב) ודובר אמת בלבבו. ומי שחולק הפה מן הלב, שהוא אחד בפה ואחד בלב אפי' בדבר קטן, אז עונשו מרובה, וח"ו עושה פירוד בתוך השכינה כנודע לבאים בסוד ה', כי השכינה היא בחינות פה ולב שלמעלה, והפה והלב שוין:

גם בכלל פה ולב שוין הוא באם הוא מוכיח לרבים, שיהיה נאה דורש ונאה מקיים, יקשוט עצמו ואח"כ יקשוט אחרים. וכך כתב רבינו תם בספר הישר שער י"ג וזה לשונו, וכאשר ילמד לזולתו, או ייסר לתלמידיו, אל ישכח לייסר נפשו עמו. כי לא יכון לאדם לייסר לזולתו במה שאינו עושה, וללמד מה שאינו מאמין בו, כי כל דבר שיצא מן הלב יכנוס בלב, וכל אשר לא יצא כי אם מן הפה, לא יעבור האוזן. והיה החכם אומר כשיסרני אדם וארצה להכיר אם המוסר ההוא תבוא מן הלב, אראה אם נכנס מוסרו בלבי והתעורר נפשי לדבריו, אכיר כי בכל לבו ובכל מאודו הוא מדבר. ואם נפשי לא תשיב לדבריו, ולא התעורר להחזיק בם, אדע כי מוסרו אינו כי אם דבר שפתים, עכ"ל:

ומי שהוא בר לבב בזאת יבא אל הקודש פנימה, בהיות לו לב טהור תמיד. וכתב בספר ארחות צדיקים, הכסילים יציירו בלבם ציורי הבל ושקר, ויכתבו עליו חקקי הבל ואון, וימלאו לבם מחשבות הבל וריק. והמשכילים יכתבו על לבם מכתב אלהים שהוא יסוד התורה והמצות וחכמות המדות, עד אשר יזהירו נפשותם כזוהר הרקיע. ולזה אמר שלמה המלך ע"ה (משלי ז, ג) כתבם על לוח לבך, עד כאן לשונו:

ומצאתי כתב יד של האלהי מהר"מ קורדוורא ז"ל שכתב וזה לשונו, למדנו זקן אחד לבטל המחשבה יאמר פסוק זה הרבה פעמים (ויקרא ו, ו) אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. ובעיני פשוט, שזה הזקן היה אליהו הנביא, ולרוב ענוותנותו של הרב לא רצה לגלות. על כן יהא נזהר בזה במי שנפל בלבו מחשבת און, או מחשבת הבל, שיאמר הפסוק הנ"ל הרבה פעמים. ונראה בעיני יאמר ג"כ הפסוק (תהלים קיט, קיג) סעפים שנאתי ותורתך אהבתי, ויאמר אותו בהתעוררות גדול, ויהיה גבור כארי:

ומאחר שנתבאר שהלב הוא נגד קודש קדשים, וינוחו בו התורה והמצות נגד הלוחות, גם יראה שיקרע לבבו כמו שכתוב (יואל ב, יג) קרעו לבבכם וגו', ויהיה לבו נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (תהלים נא, יט), והוא כמו השברי לוחות שהיו מונחות בארון (ב"ב יד, ב), ותמיד יהי' לבו נשבר על איזה מעשה או מידה בלתי נכונה שעשה, או ביטול תלמוד תורה וכיוצא בזה, ויצטער במאוד ויתחרט בחרטה גמורה, ויעשה הסכמה חזקה בלבו שלא ישוב בדרך הזה לעולם:

ובפרק קמא דברכות (ז, א), אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות, שנאמר (הושע ב, ט) ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה. וריש לקיש אמר, יותר ממאה מלקיות, שנאמר (משלי יז, י) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה, ע"כ. פירש רש"י מרדות אחת, לשון רידוי והכנעה שאדם שם על לבו מאליו ורדפה את מאהביה וגו'. וכשתראה שאין עוזר, תשים על לבה לאמר אשובה אל אישי הראשון תחת גערה במבין תחת באדם מבין טובה מהכות כסיל מאה. תחת הטעם למעלה תחת התי"ו, ולא כמו (דברים לא, ח) לא תירא ולא תחת שטעמו בחי"ת, אלא למעלה תחת התי"ו ראשון, לומר שהוא שם דבר שאי אפשר לפותרו לשון תפעל לומר תכניע את האדם, אלא תכנע היא בעצמה, ולכך שינה את נקודתה לומר שהוא שם דבר, עכ"ל:

על כן מה טוב ומה נעים שתמיד יזכור אדם במעשיו והנהגתו העבר, וישבר לבו ויאנח ויתחרט ויהיה מודה ועוזב, ויטהר את לבו מעתה והלאה, ואז אלהים לא יבזה אותו. וזהו לב נשבר ונדכה. נדכה, פירושו כפשוטו. וגם התרגום של טהור דכי, וכאלו אמר הלב יהא נשבר על העבר, ויהיה נדכה, כלומר טהור, מעתה ועד עולם:

נשלם אות הלמ"ד